



ЛУБНІ — місто обласного значення Полтавської області, райцентр; літературний і мистецький осередок. Має статус істор. насел. місця. Знаходиться на правому березі *р. Сула* (притока *Дніпра*), за 279 км від Харкова, за 200 км від Києва та за 141 км від обл. центру. Площа 45,6 км². За переписом 2001, насел. становило 52 572 особи (складає 88,4 % до 1989), станом на січень 2015 — 47 100 осіб (переважно українці; 4-е місто в області за кількістю жит. після Полтави, Кременчука та Горішніх Плавнів). Місто поділяється на 8 мікрорайонів. Через нього проходять автошляхи Київ-Харків-Довжанський (заг.-держ. значення) і Лубни-Миргород-Суми (регіон.). Залізнична станція. Назва міста походить, ймовірно, від заняття його мешканців — виготовлення луб'яних виробів. В урочищі Верхній Вал виявлено городище літопис. Л. (пл. 4 га, потуж. культур. шару 1,8-2,5 м, подекуди — до 3-5 м; окрім давньорус. артефактів, знайдено речі ромен. культури та періоду 16-19 ст.), яке досліджували Г. Кир'яков, *Ф. Камінський*, *В. Ляскоронський*, *О. Сухобоков*; в урочищі Лиса Гора розкопано рештки неоліт. поселення, поселення та кургани епохи бронзи, кургани скіф. часу, в урочищі Замок — поховання зарубинец. культури. Л. засн. бл. 988 київ. князем Володимиром I Святославичем як одна з фортець Посул. оборон. лінії для захисту пд. кордонів Київ. Русі. Вперше згадується під 1107 у Іпатіїв. літописі, коли побл. нього Святополком II разом з Володимиром II Мономахом та ін. руськими князями було розбите половец. військо, яким командували Боняк і Шарукан. Пізніше місто захопили половці, а 1239 зруйнували монголо-татари. Наприкінці 16 — у 1-й пол. 17 ст. Посуллям володіли князі Вишневецькі, Л. стали їхньою сх. резиденцією. 1589 О. Вишневецький збудував замок (зі Сх. укріплення захищала притока Сули — Вільшанка, з Пн. — струмок Кам'яний Потік, із Зх. — вал і глибокий рів), деякий час місто на його честь мало назву Олександрів. 1591 Л. надано Маґдебур. право. Жит. брали участь у козац.-селян. повстаннях під проводом С. Наливайка (у травні 1596 побл. сіл Засулля та Солонича, за 3 км від Л. відбувся остан. бій повстанців), П. Павлюка (1637), Я. Острянина (1638) та ін. У 1-й чв. 17 ст. за фінанс. підтримки Р. Вишневецької засн. *Мгарський Свято-Преображенський монастир* (нині УПЦ МП). Від 1638 — сотен. центр Переяслав. полку. Під час Визв. війни під проводом Б. Хмельницького були зруйновані замок Вишневецьких і монастир бернардинців (його ченці започаткували на Лубенщині культуру вирощування лікар. рослин). Під час «Руїни» місто ще зазнало спустошень від козац., рос. і татар. військ. Учасник цих подій, турец. мандрівник 17 ст. Евлія Челебі описував Л. як муров. фортецю, що мала 6 бастіонів, 3

в'їзні брами, арсенал з гарматами, 7 церков, довж. укріплень сягала 7 тис. кроків. Містобуд. устрій козац. доби показують плани міста 18 ст. Осередям Л. була дерев'яно-земляна фортеця, що стояла на пагорбах високого правого берега Сули. Її оточували потужні рови та вали з бастіонами. На валах височили проїзні вежі-брами — Пирятинська, Водяна, Подільсько-Пречистенська, Миргородська, Микільська, Полковницька, Лубенська, Броварська. Довжина укріплень фортеці перевищувала 4 км, площа забудови — 20 га. Внутр. валами фортеця поділялася на малий і великий замки. У малому замку розташовувалася муров. церква св. великомучениці Варвари, споруджена в стилі європ. бароко, у великому — дерев'яні церкви Різдва Пресвятої Богородиці (соборна), Святої Трійці, Трьох Святителів, побудовані в традиціях козац. бароко, торг. ряди, полк. та сотенна канцелярія, острог, численні школи, шпиталі, двори духовництва та козац. старшин, зокрема й лубен. сотника М. Скаржинського, у передмістях — двори, шинки, броварні, кузні козаків, міщан, ремісників, на греблях і мостах діяли водяні млини. У 2-й пол. 18 ст. лубен. фортеця втратила своє військ. значення та занепала, була включена до внутр. (ірегуляр.) фортець, згодом скасована. Проте й надалі за часів Рос. імперії та потім у період СРСР у Л. дислокувалися рос. і рад. війська. Майже 200 р. місц. жит. замк. руїни використовували як буд. матеріал, донині збереглися залишки земляних укріплень; у 2-й пол. 1910-х — на поч. 1920-х рр. там провадив археол. дослідж. *Г. Стеллецький* (1918 він заснував Лубен. укр. музей). 1648-49 та 1658-1781 — центр полку, 1781-1923 — повіту, 1923-30 — *Лубенської округи*, від 1923 виконує функції райцентру. 1649-58 — у складі Миргород. полку; 1781-97 — Київ. намісництва; 1797-1802 — Малорос., 1802-1925 — Полтав. губ.; 1932-37 — Харків., від 1937 — Полтав. обл. Під час Пн. війни лубен. козаки на чолі з полковником Д. Зеленським підтримали гетьмана І. Мазепу. Від 1720-х рр. до 1862 у Л. діяла Гол. польова аптека, яка займалася постачанням медикаментів армій. шпиталям. У 1780-х рр. було 3750 жит., 588 будинків, функціонували 7 церков, 3 школи, 3 шпиталі, 73 крамниці, 20 шинків, аптека. На поч. 19 ст. тут сформовано гусар. полк, який відзначився 1812 під час війни з наполеонів. військами. Протягом цього ж сторіччя Л. часто називали «Укр. Швейцарією». Тоді у місті жила А. Керн (Полторацька), яка надихнула О. Пушкіна на написання поезії «Я помню чудное мгновенье...». Станом на 1810, нараховувалося 555 будинків, проживало 3005 осіб, працювали цегел. і 15 винокур. заводів. 1803 відкрито лікарню, 1872 — чол., 1878 — жін. гімназії, 1891 — с.-г. школу. У 1870-х рр. *Ф.*

Камінський при чол. гімназії заснував музейну кімнату, 1885 К. Скаржинська у Круглику під Л. — один із перших в Україні приват. музеїв. За переписом 1863, у місті проживало 3710, за переписом 1895, — 12 445 осіб. 1901 через Л. прокладено залізницю, що сприяло розвитку промисловості. На поч. 20 ст. щорічно проводилося 4 ярмарки. У цей час діяли 5 православ. храмів (донині збереглася лише церква Різдва Пресвятої Богородиці, закладена 1899 за проектом М. Преображенського у формах неорос. стильового напрямку; пам'ятка архітектури місц. значення), церк. братство, синагога, євр. молитов. будинок. 1905 у Л. у зв'язку з рев. подіями з представників укр. нац. сил (переважно УСДРП) на чолі з А. Лівіцьким був створ. політико-адм. орган — Громад. Самооборона (відома також як Лубен. респ.), що фактично здійснював самоуправління на тер. міста та частини повіту до 1907. Лубен. Самооборона протидіяла євр. погромам і арештам революціонерів (за допомогою 6 бойових дружин), сприяла розвитку шкільництва та виданню першої в Рос. імперії україномов. г. «Хлібороб» (листопад-грудень 1905), яку редагував В. Шемет. 1907 у Києві за участь у рев. діяльності 57 осіб на показ. суді (т. зв. Лубен. процес) були засуджені. Гол. обвинуваченими стали А. Лівіцький і його дружина М. Лівіцька, В. Шемет, М. Сахаров; їх захищали М. Міхновський, А. Мар'голін та ін. Згодом апеляц. суд повністю виправдав усіх обвинувачених. 1911 попри заборону цар. уряду відбувся вечір з нагоди 50-річчя від дня смерті Т. Шевченка. 1915 працювали маш.-буд. і чавуноливар. заводи, 4 суконні ф-ки, повстяна і мех. майстерні, крупорушка. У наступ. році Лубен. товариством с. господарства засн. Лубен. дослідну станцію по культурі лікар. рослин Полтав. губерні. земел. відділу (нині Лікарських рослин Дослідна станція Інституту агроєкології і природокористування НААНУ; від 1925 — у с. Березоточа), першим дир. якої став П. Гавсевич. Після більшов. перевороту 1917 тут створ. одну з перших в Україні Рад робітн. і солдат. депутатів, у червні відбулися установчі збори Укр. демократично-хлібороб. партії (один із засн. був громад.-політ. діяч, публіцист, педагог В. Андрієвський), пізніше організовано 1-й з'їзд хліборобів-демократів Полтавщини. У місті функціонував осередок товариства «Просвіта», тоді ж у лубен. друкарнях видано низку заборонених творів Т. Шевченка. Наприкінці 1910-х рр. влада неодноразово змінювалася, 12 грудня 1919 остаточно встановлено більшовицьку. Мешканці потерпали від голодомору 1932–33, зазнали сталін. репресій. 1933 засн. Перший Харків. робітн.-колгосп. театр (від 1939 — Сум. укр. театр драми і комедії ім. М. Щепкіна). Від 13 вересня 1941 до 18 вересня 1943 — під нім.-фашист. окупацією. Нацисти на тер. учител. інституту (існував 1935–41) влаштували концтабір, у якому вбили бл. 20 тис. військовополонених, мирних жит. і учасників підпіл. боротьби. 337-й стрілець. дивізії,

яка брала участь у визволенні Л., присвоєно звання Лубенської. Від 1972 — місто обл. значення. 1897 мешкало 10 тис., 1907 — 11,8 тис., 1926 — 21 тис., 1979 — 54,2 тис., 2005 — 50,2 тис., 2012 — 47,8 тис. осіб. Тут здавна були розвинені нар. ремесла та промисли. У 20 ст. Л. стали т. зв. літ. столицею Полтавщини. Від 1632 діяли кравец., кушнір., ткац., шевський і гончар. ремісн. цехи. 1666 існувало 30 дворів ковалів, 28 — кравців, 8 — гончарів. У істор. і геогр. описах Києва та Київ. намісництва 1787 зазначено, що у місті була значна кількість ювелірів, ковалів, шевців, чоботарів. 1800 мешкало 14 кравців, 65 чоботарів, 7 ковалів, 4 котельники, 4 столяри, 15 ткачів, 34 кушніри, 11 пічників і горщечників, 54 калачники, 11 рибалок. У 19 — на поч. 20 ст. набули поширення перебірне ткацтво, вишивання, художнє оброблення деревини, шкіри та металу. Від 1928 функціонувала пром. артіль вишивальниць ім. К. Цеткін (від 1960 — у системі Полтав. ф-ки худож. виробів, від 1970 — цех вироб. худож. об'єдн. «Полтавчанка»). Від 1974 один раз на 2 р. проводили респ. виставку «Лубен. художня весна». У Л. мешкали та творили художники М. Бунін, К. Іваницька, В. Лапушкін, В. Семенюта, М. Холодовський, О. Фомін та ін. 1923 при г. «Червона Лубенщина» (нині «Лубенщина») з ініціативи її відп. секр., згодом відомого письменника Олесь Донченка була створ. філія Спілки селян. письменників «Плуг» (пізніше — літ. гурток, від 1959 — літ. об'єдн., якому 2002 присвоєно ім'я Олесь Донченка). У місті навчалися, жили та працювали мовознавець, чл.-кор. АН УРСР І. Кириченко, літературознавець, мовознавець, церк. діяч, дійс. чл. НТШ С. Гаєвський, письменники, поети, перекладачі, публіцисти, літературознавці, фольклористи П. Артеменко, В. Безорудько, М. Безрутенко, Андрій Бобенко, В. Бондар, Ф. Гавриш, І. Гончаренко, Я. Ємець, І. Зубковський, М. Калинчук, Пилип та його дочка Надія Капельгородські, Надія Матвіївна та її дочка Надія Костянтинівна Кибальчичі, Л. Коваленко-Івченко, М. Кожушний, М. Козаков, С. Козуб, М. Кононенко, П. Крат, В. Лазурський, В. Леонтович, П. Лубенський, В. Малик, В. Милорадович, П. Мостовий, Д. Мусієнко, Матвій Номис (М. Симонов), Л. Первомайський, З. Прокопенко, П. Усенко, О. Хало, Н. Хоменко, С. Шелухін, Шолом-Алейхем (Ш. Рабинович), Л. Яновська, мовознавець Б. Кулик та ін. Нині працюють підприємства: машинобудування та металооброб. промисловості — Лубенський верстатобудівний завод, Лубенський завод спеціального лісового машинобудування («Спецлісмаш»), «Лубнимаш»; хім.-фармацевт. промисловості — «Лубнифарм»; легкої промисловості — Лубенська фабрика «Валтекс-маркетинг плюс», «Дика Орхідея Україна» (див. Лубенська швейна фабрика), «Прок-84» (спеціаліз. взуття); харчової промисловості — Лубенський молочний завод, Лубен. хлібозавод, «Лубним'ясо»; деревооброб. промисловості — «Грейд-плюс» (корпусні меблі); буд. матеріалів промисловості —

Лубен. цегел. завод. 2013 тимчасово припинив випуск продукції **Лубенський завод «Лічмаш-прилад»**. У Л. — лісотех. і фінансово-екон. коледжі, мед. училище, профес. ліцей, школа локомотив. машиністів; 9 заг.-осв., муз., художня та спорт. школи, 9 дитсадків; Будинок культури, 6-ки для дітей і дорослих, **Лубенський краєзнавчий музей**, картинна галерея, музеї В. Малика, вишивки ім. В. Роїк, бойової Слави, кінотеатр «Київська Русь»; центр. лікарня, стоматол. поліклініка, протитуберкульоз. диспансер; готель «Лубни». Звання «народний аматорський» присвоєно фотостудії «Софіт», пісенно-танц. колективу «Посульська рапсодія», гурту «Трибуна-Л», гурту афган. пісні «Контингент», хор. колективу «Родослав», академ. хору «Камертон», жін. вокал. ансамблю «Лубенка», ансамблю танцю «Юність». Футбол. клуб «Лубни» двічі ставав володарем Кубка Полтавщини та 2-м і 3-м призером області; лубен. волейбол. клуб «Фаворит» 2010 здобув право грати в Супер-лізі України. Об'єкти природно-заповід. фонду: ботан. пам'ятки природи Дуб черешчатий-1 (заповід. ається від 1969, Приміс. лісництво), Дуб черешчатий-2 (2003, вул. Гомона), Дуби черешчаті (3 шт., 1982, вул. Перші Плютенці), Дубовий гай (25 шт., 1979, 0,5 га), Морозівська дача (1969, 865 га), Жовтнева дача (1972, 57 га; обидві — Приміс. лісництво), пам'ятка садово-парк. мистецтва парк ліс. технікуму (1972, 32 га; усі — місц. значення). Є міський парк культури та відпочинку, сквер ім. Т. Шевченка. Діють реліг. громади УПЦ КП, УПЦ МП, євангел. християн-баптистів, християн віри євангельської, адвентистів сьомого дня, свідків Єгови. Збереглися 2 міські маєтки кін. 18 ст. (нині належить МО України) і поч. 20 ст. (нині відділ СБУ), будівлі духов. училища (1885; нині навч. корпус фінансово-екон. коледжу), жін. гімназії (1892; нині гуртожиток фінансово-екон. коледжу), дворян. зібрання (поч. 20 ст.; нині приміщення громад. організацій, зокрема й спілки ветеранів Великої Вітчизн. війни), махорк. ф-ки (нині «Лічмаш-прилад»), жін. єпархіал. училища (нині заг.-осв. школа № 10; обидва — 1907), окруж. суду (нині райдержадміністрація; обидва — арх. **О. Бекетов**), міської управи (нині житл. будинок на вул. Григора Тютюнника, № 16/40), штабу дивізії (у ньому певний час жив В. Леонтович; нині міська лікарня вет. медицини; усі — 1910), водонапір. вежі (1911; нині житл. будинок на вул. Григора Тютюнника, № 15), земської лікарні (1914, арх. **Д. Дяченко**; нині дит. поліклініка), держ. банку (1938; нині шпиталь для інвалідів Великої Вітчизн. війни), залізнич. вокзалу (1951), а також адм. будівлі на вул. Монастирська, № 11 (1817) та № 17 (міськрайсуд), адм.-торг. приміщення на Володимир. майдані, № 18 (обидві — поч. 20 ст.; усі — пам'ятки архітектури місц. значення). Встановлено пам'ятник і монумент на честь 1000-ліття заснування міста, меморіал учасникам ліквідації аварії на ЧАЕС, парк. скульптуру «Дівчинка з голубами», пам'ятник юним героям-антифашистам, пам'ятні знаки Т. Шевченку, О. Пушкіну, В. Малику, червоноармійцям-

в'язням нім.-фашист. концтабору, воїнам 337-ї стрілец. дивізії, воїнам-афганцям, «Тепловоз ТЕ-10 з пасажир. вагоном». Серед видат. уродженців — майстриня худож. вишивання, Герой України **В. Роїк**; політ. діяч, економіст, академік, віце-президент АН УРСР, академік АН Білорус. РСР **О. Шліхтер**, лікар-нейрохірург, академік АНУ, АМН СРСР і АМНУ, Герой Соц. Праці **А. Ромоданов**, чл.-кор. АН СРСР — фахівець у галузі імунології та мед. мікробіології **Г. Белоновський** і фахівець у галузі залізнич. транспорту **О. Горинов**, фахівець у галузі гідравліки, чл.-кор. АН УРСР **Ю. Даденков**, чл.-кор. НАНУ — фахівець у галузі приладобудування **В. Бабак** і математик **С. Ляшко**, хімік, чл.-кор. Білорус. РСР **П. Пицимука**, фізіолог, біохімік, дійс. чл. НТШ **В. Радзимовська**, математик **О. Астряб**, фахівець у галузі міцності **О. Богінич**, фахівець у галузі енергетики та електротехніки **В. Гордієнко**, авіаконструктор **З. Іцкович**, фахівець у галузі електрики **Я. Плоткін**, книгознавець, бібліотекознавець **Ісак** і його син фізик **Мойсей Каганови**, біолог-ентомолог **І. Білановський**, вчений-агроном **В. Гудзь**, фахівець у галузі виробництва цукру **Л. Рева**, хімік-технолог **Ю. Розум**, фахівець у галузі зберігання та перероблення с.-г. продукції **Г. Скробанський**, лікар-вірусолог **В. Гирін**, лікар-нейрохірург **А. Морозов**, лікар-патологоанатом **Є. Пальчевський**, анатом **О. Сушко**, психолог **Л. Фомичова**, гідролог **Б. Кірста**, історик **М. Карпенко**, філософи **С. Пазиніч**, **Ю. Прилюк**; письменники, поети, перекладачі, літературознавці **Г. Бодикін**, **Б. Ванцак**, **С. Венгеров**, **Л. Войтоловський**, **С. Кулябка**, **Р. Левін**, **О. Міщенко**, **Л. Піонтек**, **Р. Плотнікова**; графіки, живописці **Л. Андрієвський** (нар. художник України), **Н. Верпето**, **Л. Григор'єва-Стелецька**, **О. Дмитренко**, **Г. Карпович**, **О. Литвинов**, художник театру **А. Камарда**, скульпторка **Н. Денисієвська**, майстер худож. оброблення дерева **О. Зозуля**, майстриня худож. кераміки **Г. Калуга**, художниця декоративно-ужитк. мистецтва **Т. Покотило**; архітектор **А. Станіславський**; хор. диригенти **П. Боцюн**, **О. Брижаха**, композитор, фольклорист, хор. диригент **Б. Підгорецький**; кінорежисер **Л. Бодик**, актор, засл. арт. УРСР **М. Досенко**, актриса, співачка **О. Зініна**, музикознавець **О. Цалай-Якименко**; громад.-політ. діячі **М. Маслов**, **М. Порш**; архімандрит РПЦ **Мелхиседек** (М. Значко-Яворський; 1716–1809); військ. діяч, полковник Армії УНР **А. Голуб**, учасники 2-ї світової війни, Герої Рад. Союзу **О. Батієвський**, **Н. Меклін** (Кравцова), **В. Пацюченко**, **В. Хало**, повний кавалер ордена Слави **В. Михайленко**; спортсмени **А. Довгаль** (легка атлетика, біг), **О. Дрібна** (спорт. акробатика, стрибки), заслужений тренер України **В. Нагієвич** (плавання), шахістка **Л. Руденко**. З містом пов'язані життя та діяльність хіміка, академіка АН СРСР **О. Чичибабіна**, фахівця у галузі металургії і технології металів, академіка НАНУ **Б. Медовара**, геоботаніка, флориста **Ф. Гриня**, провізора **В. Загорія**, вченого-агронома, фізіолога рослин, Героя Праці **А. Зайкевича**, гідролога **К. Кисельова**, психолога **О.**

Лазурського, біолога **М. Львова**, фахівця у галузі зварювання **В. Моравського**, фахівця у галузі будівництва **Л. Сердюка**, архівіста **М. Астряба**, істориків **Г. Брілінґа**, **Ю. Сенька**; етнографа, колекціонера **С. Кульжинського**, пам'яткоохоронця, музейника **В. Омельченка**; актора, режисера, засл. арт. УРСР **І. Дехти**; громад.-політ. діячів **Д. Квітки**, **М. Лебединця**, **Б. Мартоса**, **Г. Ротмістрова**; військовиків — генерала від кавалерії **Ф. Келлера**, генерал-хорунжого Армії Української Держави **В. Олександровича**, учасників 2-ї світової війни, Героїв Рад. Союзу **О. Батієвського** та **П. Дейкала**. Тут бували **Г. Сковорода**, **І. Котляревський**, **Є. Гребінка**, **Т. Шевченко** (восени 1843, у травні, серпні, жовтні 1845, лютому та серпні 1846), **О. Афанасьєв-Чужбинський**, **М. Гоголь**, **М. Коцюбинський**, **С. Васильченко**, рос. поети **А. Жуковський** і **О. Пушкін** (1820, 1824).

Рекомендована література

1. Лазаревский А. Лубенщина и князя Вишневецкие // КС. 1896. Т. 52, № 2-3;
2. Його ж. Исторические очерки Полтавской Лубенщины XVII и XVIII в. // Чтения в Истор. об-ве Нестора-летописца. 1896. Т. 11;
3. Бочкарев К. П. Очерки Лубенской старины. Вып. 1. С старинным планом и видами г. Лубен. Москва, 1900;
4. Милорадович В. Лесная Лубенщина // КС. 1900. Т. 68, № 9, 10;
5. Його ж. Средняя Лубенщина // Там само. 1903. № 9-11;
6. 1904. № 2-4;
7. Кононенко М. Кооперативы Лубенского уезда. Лубны, 1914;
8. Эвлия Челеби. Книга путешествия. Москва, 1961;
9. Лубни у творах російських, українських і радянських художників та майстрів народної творчості. К., 1965;
10. Цапенко М. П. Архитектура Левобережной Украины XVII-XVIII ст. Москва, 1967;
11. Білий П. Х. Лубни: Істор.-краєзн. нарис. Х., 1971;
12. Ханко В. Земля красою засіяна // Ленін. зоря. 1971, 21 січ.;
13. Ванцак Б. С. Лубни: Путівник. Х., 1988;
14. 1000-летие города Лубны: Тезисы докладов и сообщений областной научно-практической конференции. Лубны, 1988;
15. Іванюк Я. Фортеця над Сулою // КП. 1988, 6 верес.;
16. Кілессо С. Пам'ятник на честь міста // Арх-ра України. 1991. Ч. 2;
17. Ванцак Б. С., Козюра В. М. Рідний край. Лубни, 1993;
18. Батієвський П. Лубенські околиці (з історії топонімів м. Лубен) // Лубенщина. 1995. № 5, 8;
19. Козюра І., Козюра В. Лубенщина: Люди, дати, події, факти. П., 2003;
20. Фотолітопис «Лубни в ХХ столітті». Лубни, 2005;
21. Бутрим В. Історичні події і постаті Лубенщини. Лубни, 2006;
22. Недавні А. Лубни // Полтав. думка. 2007, 20 груд.;
23. Вікова твердиня – Лубенщина. П., 2010;
24. Ленченко В. Місто Лубни за планом 1746 року // Укр. археогр. щоріч. К., 2012. Вип. 16-17;
25. Екскурсійні маршрути по м. Лубни та Лубенському району. Лубни, 2013.

Л. Г. Брикун, О. П. Грицаєнко

Фотоілюстрації



Бібліографічний опис:

Лубни / Л. Г. Брикун, О. П. Грицаєнко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-58931>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).